

Peruskysymysten äärellä

Pääkirjoitus

Janus

Maa sai uuden eduskunnan keväällä ja kesän kynnyksellä vihdoinkin myös hallituksen ja hallitusohjelman. Hallitusohjelmassa köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen on keskeisessä asemassa. Hallitus sitoutuu toimimaan voimakkaasti köyhyyttä vastaan ja ottaa eriarvoisuuden vähentämisen huomioon kaikessa päätöksenteossa. Perusturvaan luvataan 100 euron ja toimeentulotukeen 6 prosentin korotus. Kataisen johtama sixpack hehkui hallituksen ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa yhteisrintamassa ylitsevuotavaa tahtotilaa pienituloisten tilanteen parantamiseksi. Muste ohjelmassa häidin tuskin kuivui, kun ensimmäiset ehditvät jo vaatimaan perusturvaan ehdotettujen korotusten lykkäämistä. Tahtotila eriarvoisuuden vähentämiseksi naarmuuntui ja hallituksen yhtenäisyys säröili.

Budjettineuvottelujen ensimmäisen erän jälkeen näyttäisi siltä, että korotukset toteutuisivat ensi vuoden alussa. Poliittisen luottamuksen ja uskottavuuden kohentamiseksi perusturvan parantamiseksi esitettyjen lupausten lunastaminen on välttämätöntä. Korotukset ovat tarpeellisia, sillä perusturvan taso on eri tutkimusten perusteella riittämätön. Mikäli hallitus haluaa seisoa sanojensa takana ja tarttua eriarvoisuuden kasvuun, tulee myös toimia perusturvan varaan vajonneiden tilanteen parantamiseksi.

Perusturvaan ja köyhyyteen liittyvät kysymykset olivat keskeisellä sijalla Sosiaalipoliittisen yhdistyksen toiminnassa viime vuonna. Yhdistys kutsui avoimella kutsulla viime vuoden lopulla asiantuntijoita pohtimaan perusturvan riittävyttä. Ryhmä muodostui vajaasta kahdestakymmenestä tutkijasta, jotka tapasivat toisiaan säännöllisesti kolmen kuukauden ajan esitellen tutkimustoimintaansa ja keskustellen perusturvan kysymyksistä. Maaliskuun alussa yhdistys julkaisi Riittääkö perusturva? -seminaarin yhteydessä ryhmän työn pohjalta koonnin perusturvaa käsittelevien tutkimusten keskeisistä tuloksista. Viesti oli selkeä: perusturvan taso on tutkimusten mukaan riittämätön. Perusturvaan liittyvällä työllään Sosiaalipoliittinen yhdistys halusi olla mukana nostamassa keskustelua suomalaisen perusturvan tilasta ja sen tasosta. Ryhmä katsoi riittävän perusturva edistävän koko yhteiskunnan hyvinvointia ja sen myönteistä kehitystä, tarjoavan lasten ja nuorten kasvuille hyvän tuen ja edistävän yhteiskunnan heikko-osaisten pärjäämistä ja osallistumista.

Tänä vuonna yhdistyksen toiminta syvenyy hyvinvoinnin tematiikkaan. Olemme edelleen sosiaalipoliittian ytimessä. Mitä ymmärrämme hyvinvoinnilla, minkälaista hyvinvointia 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa tavoitellaan? Syksyn seminaareissa pohditaan hyvinvointikeskustelussa viime vuosina voimistuneita teemoja, ekososiaalista hyvinvointia ja koettua hyvinvointia. Myös sosiaalipoliittian päivillä keskitytään hyvinvoinnin problematiikkaan: mitä ovat sosiaalipoliittian hyvinvointivaikutukset ja minkälaisiin arvovalintoihin sosiaalipoliittian kehittäminen perustuu.

Hyvinvointi on eriarvoistunut viime vuosikymmenten kehityksen johdosta, ei ainoastaan Suomessa vaan myös muissakin Pohjoismaissa. Kansa on keskimäärin entistä paremmin voivaa, mutta samalla erot hyvä- ja huono-osaisten välillä ovat kasvaneet. Tulevat vuodet ovat merkityksellisiä eriarvoistumiskehityksen kannalta. Onnistutaanko eriarvoistumisen kasvu pysäyttämään? Erottuvatko Pohjoismaat edelleen erityisenä maaryhmänä kansainvälisissä hyvinvoinnin vertailuissa. Perusturvan kehittäminen liittyy kiinteästi tähän politiikkaan. Perusturvasta huolehtimisella voidaan lisätä väestön hyvinvointia ja torjua eriarvoistumiskehitystä.

Eriarvoistumiskehitystä on tapahtunut etenkin lasten ja nuorten keskuudessa. Valtaosa nuorista voi hyvin, mutta ongelmat näyttävät kasaantuvan niille, joilla niitä on jo ennestäänkin. Suomessa arvioidaan olevan kymmeniä tuhansia nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. Sisäasiainministeriön asettama työryhmä katsoo syrjäytymisen olevan sisäisen turvallisuuden suurin uhkatekijä.

Kehitykseen puuttuminen on kiinni suuresti poliittisesta tahdosta ja ennen kaikkea siitä, miten sosiaalista kysymystä tulkitaan ja miten siihen suhtaudutaan. Pirita Juppi tarkastelee tämän lehden artikkelissaan suomalaisen uutismedian nuorten syrjäytymisestä tuottamia tulkintoja. Analyysi osoittaa tulkintojen kaksijakoisuuden: toisaalta syrjäytymisen katsotaan johtuvan nuorista itsestään, toisaalta yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä. Sama ambivalentti suhtautuminen on huomattavissa myös sosiaalityöntekijöiden köyhyyden syitä koskevissa näkemyksissä. Se, miten viranomaiset suhtautuvat yhteiskunnallisiin ongelmiin konkretisoituu viime kädessä auttamisstrategioihin, kuten ilmenee Johanna Kallion, Helena Blombergin ja Christian Krollin artikkelista.

Minkälaisena ongelma ja sen syyt nähdään ja ymmärretään vaikuttaa oleellisesti myös toteutettavaan politiikkaan. 1990-luvulla perusturvan keskeiseksi ongelmaksi nähtiin kannustinvaikutukset. Perusturvaetuksien tasoa leikattiin ja tuen saaja aktivoitiin ja veloitettiin työhön. Perusturvan varassa elävien määrä pysyi kuitenkin korkealla tasolla, ja aktivointitoimenpiteet eivät tuoneet tulosta siinä määrin kuin odotettiin. 2000-luvun alkupuolella keskeinen ongelma oli sosiaaliturvan pirstaleinen rakenne. SATA-komitea asetettiin selkeyttämään perusturvaa. Tämä työ jäi erinäisistä syistä torsoksi. Viime vuosina keskeiseksi huolenaiheeksi on noussut turvan taso. Eduskuntavaaleissa esillä ollut perusturvan 100 euron korotus nousi siis hallitusohjelmaankin. Lähitulevaisuus näyttää, miten korotus aiotaan toteuttaa ja tulevat vuodet puolestaan näyttävät, miten hyvin mahdollisesti tehtävät korotukset vaikuttivat pienituloisten, perusturvan varassa elävien perheiden toimeentuloon ja elinoloihin.

Hyvät päätökset ja ylevät tavoitteetkaan eivät aina riitä onnistuneeseen tulokseen. Poliitikka toteutuu vasta toimeenpantuna. Sosiaalihuoltolain keskeisenä tavoitteena on asiakaslähtöisyys ja sen edistäminen. Sanna Järnströmin artikkelissaan tekemä analyysi antaa osviittaa siitä, että asiakaslähtöisyys ei toteudu tämän päivän vanhustenhuollossa. Asiakaslähtöisyys jää kauas siitä, mitä kansalaiset ajattelevat hyvästä hoidosta tai siitä, mitä laki ja sosiaali- ja terveydenhuollon eettiset ohjeet henkivät. Tarkastelukohteena Järnströmillä on geriatrisen sairaalan osastojen lääkärikiertojen aikana toteutunut asiakaslähtöisyys. Hallitus on luvannut säätää uuden vanhushuoltolain, joka turvaa lailla iäkkäiden henkilöiden oikeuden laadukkaaseen ja tarpeenmukaiseen hoivaan. Tämänkin lain voimaantuloa on jo ehdotettu lykättäväksi ja valmistelussa on otettu erinäisistä syistä pari askelta taaksepäin.

Viime vuosina on peräänkuulutettu määrällistä tutkimustietoa asiakkaiden näkökulmasta – minkälaiseksi esimerkiksi perusturvan varassa pitkäaikaisesti elävien elinolosuhteet ovat muodostuneet. Sari Le-

pistön ja Eija Paavilaisen artikkeli tässä lehdessä tarjoaa yhden näkökulman selviytymiskertomuksiin; he tarkastelevat artikkelissaan perheväkivaltaa kokeneiden nuorten käyttämiä selviytymiskeinoja. Heidän tutkimustuloksensa osoittavat perheväkivallan olevan edelleen suhteellisen yleistä nuorten kokemana. Nuorten selviytymistavat eroavat poikien ja tyttöjen välillä. Hallitusohjelmassa on useita lähisuhde- ja perheväkivaltaa koskevia toimenpide-ehdotuksia. Ohjelmassa syrjäytymisen ehkäisy ja väkivallan torjuminen on nostettu keskeisiksi sisäisen turvallisuuden haasteiksi.

Olemme kuulleet useaan otteeseen viime aikoina elävämme epävarmuuden ajassa. Näin totesi muun muassa valtiovarainministeri Jutta Urpilainen budjettineuvottelujen alla. Yhdistyksen merkittävin epävarmuutta aiheuttava tekijä on tällä hetkellä sähköiseen jäsenrekisteriin siirtymisen yhteydessä tapahtunut reilun 100 jäsenen kato. Mikäli tämä "lovi" osoittautuu pidempiaikaiseksi, joudutaan yhdistyksenkin puitteissa varautumaan jonkinlaisiin säästötalkoisiin. Myös hallituksen suunnitelmat yhdistysten arvonnisäverovelvollisuuden muuttamisesta aiheuttavat uudenlaisen tilanteen yhdistyksen taloustilanteeseen. Mutta kuitenkin voimme Sosiaalipoliittisen yhdistyksen puolesta olla jotakuinkin varmoja, että yhdistys voi hyvin ensi vuonnakin tähän aikaan ja näyttää tietä sadan vuoden kokemuksensa siivittämänä.

Susan Kuivalainen

Sosiaalipoliittisen yhdistyksen puheenjohtaja

susan.kuivalainen@utu.fi

susan.kuivalainen@tbl.fi